

"כּי לֹא נָשׁוּב אַחֲרָי, וְדַרְךְ אֵין אַחֲרַת אֵין עִם אֲשֶׁר יִסּוּג מִחֲפִירוֹת חַיִּיו".

מערך שינוי

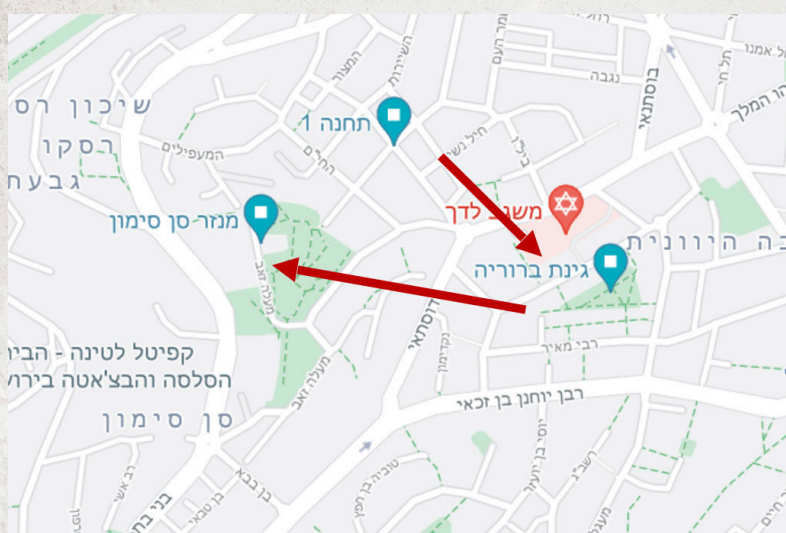
הקרב בסן סימון - בעקבות הפלמ"ח

למפקד:

ברל כצנלסון כתב בספרו "בחבלי אדם": "אמר חכם רומאי: אין מידה מגונה בעולם מכפיות טובה. שהיא אם כל חטאת. אותו חכם נתכוון לכפיות טובה שבין אדם לחברו. על אחת כמה וכמה כפיות טובה של הכלל אל רבותיו. אל אלה שרצו לפניו במדבר ופתחו לפניו שערי חיים. ואודה הנני מלא פחד שמא גם בתוכנו אין אנו יודעים להחזיק טובה לאלו שנתנו לו את חייהם וגם את חייו. שציוו לנו את אלה החיים שזכינו להם".

נותרנו אנחנו כדי להבטיח כי גם אם לא יעלה בידנו לזכור את כולם, תהיה בנו הרעות להשתדל ולזכור לפחות את חלקם. לא רק עבורם ולא רק מתוך הערכה לעברנו, אלא עבורנו ועבור עתידנו ועתיד ילדינו. יהיו סיפורי מופת אלה מקור השראה לצעירי ישראל, ללוחמים, לחיילי צה"ל ולכל אזרח שמפעמת בו אהבת ישראל.

מסלול עירוני

רקע

הקרב סביב מנזר סן סימון במערב שכונת קטמון בירושלים נחשב לאחד הקרבות החשובים ביותר על עתידה של ירושלים. הקרב הזה אירע לפני 72 שנה ב-29 באפריל 1948. הקרב החשוב הזה הוכרע הודות למודיעין האזנה שהגיע בזמן לכוח הנאבק על המקום.

הוראות פעילות:

אורך הפעילות- כשעתיים.

תחנות:

- 1- תחנה 1- מחלקי המים פינת החייש (מול הבניין שהיה מלון המלך סמירמיס)
- 2- תחנה 2- בגן ברוריה
- 3- תחנה 3- מנזר סן סימון
- 4- תחנה 4- אנדרטה (צמודה למנזר)

תחנה 1

המפגש בין רחוב החייש לרחוב מחלקי המים

חידה בדרך לתחנה:

בפינת רחוב החייש לרחוב מחלקי המים יש בניין ממנו הכל הסיפור שלנו מתחיל. מי שהיה בבניין ושל מי הרכב שחנה בחוץ?

למפקד:

עבד אל-קאדר אל-

חוסיני. איברהים אבו דאיה ואמיל

גורי. בגיפ של אל חוסיני.

רקע על מלחמת העצמאות: כ"ט בנובמבר - פתיחת מלחמת העצמאות

כ"ט בנובמבר - 29 בנובמבר 1947, מתכנסת עצרת האו"ם ומחליטה על חלוקת ארץ - ישראל לשתי מדינות: מדינה יהודית ומדינה ערבית. ירושלים בשליטה בינלאומית. היישוב היהודי מקבל בשמחה רבה את תוכנית החלוקה, למרות חסרונותיה הרבים (ירושלים אזור בינלאומי, אין רצף טריטוריאלי, 33 ישובים נמצאים מחוץ לשטח המדינה היהודית ורוב שטח המדינה הוא מדברי - בנגב) וזאת מתוך אמונה שמדובר בהצעה חד פעמית- שעת רצון שלא תחזור. מנגד, הערבים בארץ מסרבים להשלים עם רעיון חלוקת הארץ לשתי מדינות. כבר למחרת קבלת ההחלטה, פורצים ערביי ארץ-ישראל במהומות, במטרה להביע התנגדות לתוכנית. וכך למעשה פורצת מלחמת העצמאות.

את מלחמת העצמאות נהוג לחלק לשתי מערכות עיקריות:
מכ"ט בנובמבר, 1947, ועד הכרזת העצמאות ב-ה' באייר תש"ח (14.5.1948)
שלב זה מאופיין בהתנגדות אלימה של ערביי ארץ-ישראל נגד היישוב היהודי.
מהכרזת העצמאות ועד סיום המלחמה במרץ 1949.
הצטרפות חמשת צבאות ערב (סוריה, לבנון, ירדן, מצרים ועיראק) למערכה ומעבר ללחימה
כוללת בכל הגזרות נגד צה"ל, שהוקם תוך כדי לחימה.
ב-30 בנובמבר 1947 יוצא אוטובוס מנתניה לכיוון ירושלים, האוטובוס עובר דרך צומת בית ליד
ומשם ממשיך לפתח תקווה. כאשר האוטובוס חוצה את פתח תקווה באזור מושב "נחלים", נפתחת
לעברו אש וכתוצאה מכך נהרגים שישה אזרחים. ששת האזרחים הללו הם ההרוגים הראשונים
של "מלחמת העצמאות".
בשלושת החודשים הראשונים של היישוב הראשון נקטו ערביי ארץ-ישראל בפעולות התקפיות.
בעוד שהיישוב היהודי העדיף להשתמש במדיניות הגנתית ולא לתקוף.
צורת הלחימה של היישוב הערבי בארץ-ישראל באה לידי ביטוי בשלושה אופנים:
1. לחימה בערים המעורבות הגדולות-צפת, ירושלים, חיפה, תל אביב ויפו.
2. לחימה על יישובים מבודדים - ליישוב היהודי בארץ לא היה רצף טריטוריאלי. ערביי הכפרים
הצטרפו למלחמה ותקפו את הנקודות המבודדות. המטרה של התושבים היהודים הייתה
ברורה: להיאחז בשטח על מנת ליצור רצף טריטוריאלי.
3. מלחמה על הדרכים הערבים ריכזו את מאמציהם לנתק את התחבורה היהודית לנקודות הישוב
המבודדות. כך נותקו הדרכים לנקודות שונות בארץ, כמו הנגב, גוש עציון וירושלים-מרכז
הסיפור שלנו.

הכוחות הלוחמים:

למפקד: אנחנו נתמקד בסיפורו של הפלמ"ח
רקע על הפלמ"ח- למפקד: אנא סרקו את הקוד.
צפו בסרט על הפלמ"ח יש להקריא מהכתוב לאחר הסרט

הפלמ"ח (פלוגות המחץ) החטיבה המגויסת של ארגון "ההגנה" שהיה כוח המגן הצבאי של היישוב
היהודי המאורגן והתנועה הציונית, עד הקמת המדינה ("צבא המדינה היהודית שבדרך").

הקמת הפלמ"ח

באביב-קיץ 1941 הוקמו במסגרת ארגון ה"הגנה" שש פלוגות מחץ ניידות (פלמ"ח). כעתודה קרבית ארצית ומרחבית, הנכונה לפעולה מיידית. המתנדבים לפלמ"ח עסקו בתחילה באימונים צבאיים בסיסיים. באביב-קיץ 1942, בעת מלחמת העולם השנייה, נוכח סכנת הפלישה של צבא גרמניה הנאצית, מכיוון המדבר המערבי ומצרים, נעזר הפלמ"ח בצבא הבריטי שאימן את חבריו ללחימת גרילה בעורף הצבא הגרמני, אם יפלוש, ובהגנה על מרכז הארץ. כאשר חלפה סכנת הפלישה עם התרחקות החזית מארץ ישראל, דעך השיתוף עם הבריטים והפלמ"ח מצא עצמו במסגרת מגויסת ללא תקציב.

בשנים 1945-1947, כשהשלטון הבריטי חתר לחנוק את המפעל הציוני, התנכל להתיישבות היהודית ומנע עליית יהודים פליטי השואה ארצה, ניהל הפלמ"ח מאבק אקטיבי נגד הבריטים במספר חזיתות: ארגון עלייה בלתי-לגלית ביבשה - מארצות ערב השכנות וברחבי אירופה - ליווי ופיקוד על רוב אוניות המעפילים עם ניצולי השואה - כ-60 אוניות עם עשרות אלפי מעפילים מכל רחבי אירופה - והורדתם בחופי הארץ למרות ההסגר הבריטי; הגנה וסיוע בהקמת ישובים חדשים למרות ההתנגדות הבריטית; השתתפות בהפגנות המונים; וניהול מאבק אש נגד השלטון האנגלי. הפלמ"ח הפך לזרוע המבצעית העיקרית של ה"הגנה", והיה אחראי מבחינה מבצעית וכספית גם לפעולות שבוצעו על-ידי יחידות אחרות של ה"הגנה".

באותה העת, בהנחיית ההנהגה המדינית, החלו ה"הגנה" והפלמ"ח גם להתכונן לסכנות הצפויות מצד ערביי הארץ והמדינות השכנות, אם יפנו האנגלים את ארץ ישראל. ואכן, כאשר על החלטת האו"ם ב-29 בנובמבר 1947, בדבר הקמת מדינה יהודית בחלק מארץ-ישראל, הגיבו הערבים באלימות גוברת. בפגיעה בתחבורה היהודית ובמצור על ירושלים וישובים אחרים, היה הפלמ"ח הכוח הצבאי המגויס הראשון שהיה ערוך ומוכן לפגוש את האויב ולהגן על הישוב היהודי (כ-600,000 נפש). הוא מנה אז 2,220 לוחמים סדירים ו-900 אנשי-מילואים ("הרזרבה"). ארבעת גדודיו נכנסו לפעולה יחד עם 4 גדודים חדשים שהוקמו עם פרוץ הקרבות. הייתה זו תחילתה של מלחמת העצמאות. יחידות הפלמ"ח מלאו אז תפקיד מכריע ואפשרו ל"הגנה" ולמוסדות היישוב להתכונן ולהיערך לקראת פלישה צבאות ערב.

פעילות הפלמ"ח במלחמת העצמאות

המבצעים הבולטים בהם פעלו יחידות הפלמ"ח היו, בין השאר, המערכה על משמר העמק, פריצת הדרך לירושלים והרחבת גבולותיה, כיבוש טבריה, כיבוש חיפה, כיתור יפו, שחרור הגליל העליון, כיבוש צפת ובית שאן, כניעת יפו ושחרור הגליל המערבי. בתקופה זו התארגנו גדודי הפלמ"ח במסגרת של שלוש חטיבות: "הנגב", "פתח" ו"הראל".

במהלך קרבות הבלימה מול צבאות מדינות ערב שפלו לארץ ישראל, יחידות מחטיבת "פתח" פעלו במלכיה נגד הצבא הלבנוני ובעמק הירדן - נגד הצבא הסורי. באזור לטרון (חטיבות "הראל" ו"פתח") - נגד הלגיון הערבי, העבר-ירדני, בשער הגיא ובירושלים וסביבתה פעלה חטיבת "הראל" נגד הלגיון הערבי ומתנדבים מצרים ועירקים ופרצה את המצור על העיר ושכונותיה.

ב-27 ביוני 1948, תוך כדי לחימה, נשבעו אנשי הפלמ"ח, עם כל חברי ה"הגנה", את שבועת האמונים לצבא ההגנה לישראל, שזה עתה הוקם. הפלמ"ח מנה באותה עת 6000 לוחמים, כולל כ-1000 חברות. במהלך הלחימה נקלטו ביחידות כאלפיים עולים חדשים ניצולי השואה, אנשי הגח"ל שהפכו ללוחמים פעילים. יחד עמם לחמו במסגרת יחידות הפלמ"ח מתנדבים רבים יהודים ונוצרים, אנשי המח"ל, שהגיעו מרחבי העולם לעזרת היישוב היהודי שנאבק על חייו. רבים מאנשי הגח"ל והמח"ל שילמו מחיר יקר במהלך הקרבות.

במלחמה להקמת מדינת ישראל ולהגנתה נפלו 1187 אנשי פלמ"ח (כ-20% מכלל החללים). בנובמבר 1948 פורק מטה הפלמ"ח ויחידותיו נטמעו בצבא ההגנה לישראל הפל"ם (הפלוגה הימית) היוותה הבסיס לחיל-הים. מחלקת הטייסים עברה לחיל-האוויר, ה"מסתערבים" – לחיל-המודיעין. במסגרת צה"ל כבר השתתפו כולן בכל המלחמות הבאות. בצבא-הקבע המקצועי נותרו עשרות רבות של מפקדי הפלמ"ח שהשתלבו מהר בשלד הפיקוד העליון של צה"ל - ביניהם 6 רמטכ"לים: 40 מפקדי חיילות, אלופי פיקודים ואלופי המטכ"ל: 80 תת-אלופים ואלופי משנה - וכן במערכת הביטחון. צה"ל אימץ יסודות רבים ממורשת הפלמ"ח, לרבות מתורת הלחימה שלו. ברמה הטקטית והמבצעית, ומתורת ההדרכה הצבאית שהתפתחה בפלמ"ח.

מצבה של ירושלים

בראשית 1948 קרא יעקב דורי, ראש המפקדה הארצית של "ההגנה", למישאל שחם, וסיפר לו כי קיבל דו"ח חמור על המצב המתערער בירושלים, ועל פיו היהודים נוטשים את האזורים המרוחקים ואת השכונות המעורבות ועוברים לאזורים היהודיים המאוכלסים בצפיפות. דורי הורה לשחם לעלות לירושלים ולעצור מגמה זו. שחם הגיע למפקדה של מפקד מחוז ירושלים, ישראל עמיר, ב-3 בינואר, ושם נאמר לו כי המצב בשטח גרוע מהדו"ח וכי היהודים משלמים לשוטרים בריטיים על מנת שיעבירו אותם ואת רכושם על פני המחסומים של הערבים. אנשי המודיעין של עמיר אמרו כי הדרך המהירה היחידה לשינוי המצב היא על ידי הנחתת מהלומה צבאית בלב קטמון הערבית. פעולה שתפגע מורלית בתושבי השכונה הערבית ותשפר את המצב המורלי הירוד של תושבי העיר היהודיים. שחם החליט שהמטרה בקטמון תהיה המפקדה של הערבים בשכונה, וביקש לברר היכן היא.

פיצוץ מלון סמירמיס

למחרת, ב-4 בינואר, הודיע המודיע הערבי של עמיר, מפקד מחוז ירושלים, כי המפקדה הערבית בקטמון מצויה במלון סמירמיס וכי ראה במו עיניו את הגיפ של אל-חוסייני חונה מחוץ לו. לפיכך ניתנה פקודה ליחידת החבלה של גדוד "מוריה" בחטיבת "עציוני" של ההגנה לפוצץ את המלון עוד באותו לילה. הלילה שנבחר לצורך המבצע היה לילה סוער במיוחד ועקב הסופה העזה עצבו רוב השומרים הערבים את עמדותיהם, בהנחה שלא ייתכן שהיהודים יתקפו בלילה כזה. ב-5 בינואר ברבע לאחת לפנות בוקר הגיע כוח קטן של ההגנה בשלושה כלי הרכב אל המלון. איש לא עצר אותם בדרך שכן המחסומים לא היו מאוישים. מפקד הפעולה יצחק (איציק) גָּר פרץ למבנה דרך הכניסה העורפית למלון באמצעות הפעלת המטען הקטן והחבלן, אברהם גיל, פרץ את דלת המרתף הנעולה באמצעות רימון יד. הרעש העז העיר את כל דיירי המלון, כולם אזרחים, והם ירדו אל הלובי שנחשב לחדר הבטוח ביותר במלון. בינתיים נתקלו אנשי יחידת החבלה במרתף בבעיות. מטעני ה-TNT הוצמדו אל תומכות הבניין, אבל הפתיל שספג מים בגשם סירב להידלק ואנשי החבלה כבר התכוונו לסגת. אולם אז החליט המפקד איציק בר, לקצוץ את הפתיל שהיה בהשגחה של 60 שניות להשגחה של 30 שניות בלבד, הדליק אותו והורה על נסיגה.

בפיצוץ נהרגו 26 איש וכ-60 נפצעו, המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית הביעה מחאה על הפעולה, במיוחד כאשר נודע שהמידע המודיעיני לא היה בדוק. הבריטים זעמו על הפעולה, וזימנו את דוד בן-גוריון לשיחת נדיפה. היות שהפעולה בוצעה ללא ידיעה וללא קבלת היתר מן ההנהגה האזרחית, ננזף שחם על ידי בן-גוריון וגולדה מאיר. על שחם נאסר לבצע פעולות נוספות ללא אישורה של מאיר.

למה גרם הכישלון במבצע? כל זאת ועוד בתחנה הבאה.

תחנה 2

בגן אל מול משגב לדרך

חידה בדרך לתחנה:

מה סיפורו של בית חולים משגב לדרך, מתי הוקם ואיך הגיע למיקומו הנוכחי?

למפקד: רחוב משגב לדרך הוא רחוב מרכזי ברובע היהודי שבשדרה התיקה בירושלים. הרחוב נקרא על שם בית החולים, בשם זה, שהוקם ברחוב בשנת 1854 שמו נקבע על פי הפסוק (בספר תהילים, פרק ט', פסוק י"י): (יונה) ה' משגב לדרך, משגב לעתות בצרה."

המלחמת העצמאות היה משגב לדרך בית החולים היחיד, ששרת את האוכלוסייה היהודית וכוח האדם שלה, אנשי ההגנה והצבא, בקרבות כנגד הלשון הערבי. אל בית החולים ברחוב הובאו פצועים רבים ובהם מפקד התגבורת אל הרובע: מרדכי גלית, לאחר שנפצע קשה ב-19 במאי 1948 בשלבי המערכה על הרובע היהודי נשארו בו כ-50 לוחמים, כמעט ללא תחמושת, והאוכלוסייה היהודית, כ-1,700 נפש, הצטופפה בשטח שכלל כ-20 צונם. היהודים נטשו את הרחוב עם התקרבות הלשון הערבי, ופינו את כ-120 הפצועים מבית החולים משגב לדרך אל מבנה בתי מחסה. הלשון הערבי תפס את הרחוב ואת מבנה בית החולים משגב לדרך ביום שישי, י"ט באייר תשי"ח, 28 במאי [2] 1948. אחר כך, מבנה בית החולים נהרס, כרבים מבתי הרובע היהודי.

לאחר מלחמת העצמאות, ביוני 1949 עבר בית החולים לבית ערבי נטוש בשכונת קטמון, ברחוב כובסי קטמון.

אחרי פיצוץ מלון סמירמיס. על ידי ההגנה ב-5 בינואר 1948 חוזקה השכונה בכוחות ג'יהאד אל מוקאדס של עבד אל-קאדר אל-חוסייני. שכונת קטמון, וירושלים בכלל נמצאה במצב קשה.

המערכה בירושלים: מבצע יבוס

באפריל 1948 כוחות המודיעין סברו כי הבריטים עתידים לעזוב את ירושלים מוקדם מהצפוי. החשש בקרב הכוחות היהודים היה שהערבים יתפסו מבנים בריטיים בעלי חשיבות אסטרטגית. על מנת להיערך למניעת תרחיש זה, החליט דוד שאלתיאל- מפקד חטיבת עציוני ומחוז ירושלים, לבקש עזרה ממטה ההגנה. הוחלט להעלות לירושלים כוח נוסף כתגבורת. למשימה נבחרה חטיבת הפלמ"ח "הראל" בפיקודו של יצחק רבין, שבאותו הזמן נלחמה באיזור פרודדור ירושלים. ב-22.4.48 יצאו חטיבות הראל ועציוני ל"מבצע יבוס" במגמה לכבוש את הרכסים המקיפים את ירושלים ולהשיג שליטה על הכניסה והיציאה לעיר.

מטרת המבצע הייתה:

פתיחת הדרך לנווה יעקב וניתוק הכוחות הערבים בצפון ירושלים על ידי כיבוש נבי סמואל, בית איכסא ושועפט
כיבוש שיחי גראח ופתיחת הדרך להר הצופים
יצירת רציפות עם שכונת מקור חיים המנותקת בדרום העיר על ידי כיבוש שכונת קטמון.

הקרב על מנזר סן סימון התרחש בחלקו השלישי של המבצע.

קטמון נשלטה מדרום מערב על ידי מנזר סן סימון, שניצב על גבעה בפאתיה הדרום מערביים. המנזר היה על שטח מוגבה- מגג המנזר ניתן היה גם לצלוף על השכונות היהודיות הקרובות. לערבים וליהודים היה ברור שהשתלטות על המנזר, פירושה השתלטות על השכונה.

המנון הפלמ"ח

המנון הפלמ"ח
מילים: צרובא אלוז
לחן: דוד צפתי
מסביב ירום הפסגה,
אך ראשנו לא ילח
אפקדי תמיד אמונו
תמיד אנו אנו הפלמ"ח
מתאמץ ארץ הפתיה
או הפסגה המדגדג -
אך במור ארץ ארץ
אך במור ארץ ארץ!

אנטי אפלי קטמון
לביא אפודא בין הרים,
מול אוהב דדכנו יאל,
בין אקרות וגון צורים
ראשונים תמיד אמונו
אאור היום ובחמלק
אפקדי תמיד אמונו
תמיד
אנו אנו הפלמ"ח

האזינו יחד להמנון הפלמ"ח לפני המשך הסיוור בו נתאר את מערך הלחימה.

תחנה 3

אל מול המנזר

חידה בדרך לתחנה:

מי מהדמויות המופיעות על השלט שמתאר את הקרב אמרה את המילים הבאות על קרב סן סימון : "לא הרחק מכאן. לפני 30 שנה. נקבע בקרב אכזרי וקשה גורלה של ירושלים לחזור ולהיות בירתו של עם ישראל לנצח. היתה לי הזכות לקחת חלק באותו הקרב וכבוד גדול היום לקבל את כהונת הרמטכ"ל ליד מקום זה".

למפקד: תשובה- רפאל איתן (רפול)

למפקד: אנא סרקו את הקוד: יש לשמוע את ההדרכה קצרה על רפול בקרב סן סימון לאחר יש להקריא את הטקסט.

מהלך הקרב:

ההתקפה הראשונה הייתה בליל ה-27 באפריל. החלה הפעולה בגזרה הדרומית של המבצע. יחידות הגדוד הרביעי נעו מאזור נווה שאנן לכיוון מנזר סן סימון. ציר הקרב עבר בעמק המצלבה בשטח קשה לתנועה. הכוח התגלה לאויב בטרם נערך להסתערות. ספג מכת אש חזקה מרשת עמדות מבוצרות ונאלץ לסגת.

ההתקפה השנייה הייתה בלילה בין ה-29 ל-30 באפריל. בו כוחותינו חזרו לתקוף את קטמון. כוח אחת ביצעה פעולת הסחה. הכוח העיקרי תקף בכיוון המנזר וכוח שלישי תקף מכיוון טלביה. בנוסף, נשמר כוח עתודה שנועד לסייע לכוח העיקרי, וכוח רתק שכלל מספר מרגמות ומקלעים בינוניים. עד חצות הושלם כיבוש גבעת שאהין.

התכנון לכיבוש המבצר היה שבשלב הראשון תשתלט פלוגתו של בן פורת (פלוגה ג) על שני המבנים הנמצאים ממערב למנזר ולאחר תפיסת המבנים ותוך כדי חיפוי מתוכם, תתקוף פלוגת ו' של בן ארי (פלוגה א') את מתחם המנזר.

ב-17:00 החלו הכוחות את ההתקדמות לעבר המבנים, ונתקלו באש אשר הציתה בית סמוך ופגעה ביתרון החשכה. למרות ההיתקלות מצליחה חוליית הפריצה להגיע למנזר סן סימון. שם הלוחמים נתקלים באש האויב שנית, הם השיבו באש והשתלטו על המנזר תוך שעה. במנזר נהרגו חמישה לוחמים עיראקיים ושתי נשים ערביות. ככל הנראה היו עובדות משק בית במנזר.

לאחר מכן, החלו להתארגן ללחימה מן המנזר עצמו - להגנה היקפית. הכוחות נפרשו בגג, בתצפיות ובקרבת הבית הבוער. בזמן שהכוחות חיכו לאור ראשון, המפקדים עברו בין הלוחמים לבדוק מה מצבם.

ההתקפה הערבית נפתחה ונערכה בו זמנית ממערב וממזרח למנזר, ההסתערות הייתה מהירה מאוד ונהתה מחיפוי תכליתי של צלפים, מקלעים ומרגמות. המפקדים נתנו פקודת אש ועברו מעמדה לעמדה על מנת לוודא שאין אף פרצה. הערבים מתגנבים מסביב למנזר ועומדים לסגור טבעת מצור. עולה הצורך לערוך התקפות נגד. במהלך הלילה, ממשיכה הלחימה הקשה במנזר. הכוחות הולכים ונחלשים. המגיד מבטיח תגבורת ומורה לפנות את הפצועים המסוגלים ללכת. רק בשעה 8:40 התגבורת מגיעה לאזורם. היא מנסה להגיע אל המנזר ונתקלת באש חזקה מצד דרום - ונכשלת. לכוחות במנזר אזלו בשלב זה כל חומרי החבישה והמזון. רעננה הקמב"ץ עולה בקשר למגיד ומבקש אישור נסיגה. האישור ניתן. בבוקר ה-30 באפריל, רעננה עדיין לא מקבל החלטה סופית על האם לסגת ב-9:30 רעננה עולה לקשר ומבקש תגבורת. הוא מדווח למגד כי יש להם שמונה הרוגים וכשבעים פצועים - ביניהם נכלל כל סגל הפיקוד. המגיד פונה אל המח"ט יצחק רבין, אך לא ניתן לסייע לכוחות מכיוון שהדרכים אל המנזר מלאות בכוחות אויב.

לעבר המנזר יוצאת פלוגה מהגדוד ה-5 ויחידה מגדוד 61 של "עציוני" בצירים שונים. רק בשעה 15:13 הפלוגה מהגדוד ה-5 מצליחה להתקרב למנזר, זאת לאחר שסבלה בדרכה אבדות רבות. במנזר המצב הולך ומחמיר. הכוחות מתקשים לבצע נסיגה כיוון שיותר ממחצית הלוחמים היו פצועים. המפקדים מחליטים שהפצועים קל ייסוגו עם הכוח, ואילו הפצועים קשה וההרוגים ירוכזו, והמנזר ימוקש וימולכד - כך שכאשר יתקרב האויב אל הקירות, הבניין יתפוצץ והתוקפים ייספו עם הפצועים - וכך לא יפלו בשבי.

המיון בדרגת הפצועים הוטל על החובש הפלוגתי אברהם קלאר. הפצועים רוכזו בחדר פנימי. הבניין הוכן לפיצוץ והכוח לנסיגה מבלי לדעת כי עמידתם האיתנה של הלוחמים שברה את רוחם של הלוחמים הערבים בקטמון.

על סף מתן הוראת הנסיגה והפיצוץ קיבל המגיד טבנקין מהש"י (שירות הידיעות של ארגון ההגנה) ידיעה מהאזנה על בריחת מפקד הכוח הערבי, אך לא ניתן היה להעבירה לכוח הנצור במנזר כי מכשיר הקשר במנזר פסק לפעול.

דין:

- מה דעתכם על ההחלטה לסגת?
- אילו דילמות ערכיות ניצבו בפני המפקדים בקרב סן סימון?
- מה דעתכם על ההחלטה להשאיר את הפצועים קשה במבנה שעתיד להתפוצץ?

חידה לסיים:

למפקד: סרקו את הקוד וצפו בסרטון מתחילתו ועד דקה 6:00.
בסרטון מופיעים שני ספרים מפורסמים שנכתבו ברקע סיפורו של רעננה בקרב בסן סימון.
חידה: על אילו ספרים מדובר?
תשובה: יונה ונער/מאיר שלו, תשי"ח/ יורם קניוק.

תחנה 4

מהפך! מול האנדרטה

חידה בדרך לתחנה:

מה אנחנו יודעים על דמותו של החלל השני ברשימת החללים המופיעה באנדרטה?

בני ברלה- זהותו לא ידוע, גם שמו האמיתי. אין מידע על קורות בני ומשפחתו בימי המלחמה, ואפילו שמות הוריו אינם ידועים. ידוע כי נותר שריד יחיד ממשפחה שלמה שנספתה בשואה. החלל הינו "נצר אחרון".
חללי "נצר אחרון" הם ניצולי שואה שנותרו שריד אחרון ממשפחתם הגרעינית. שמעו יחד את שיר אחד מן הגנ"ל שכתב על אלתרמן לזכרם.

למפקד: אנא סרקו את הקוד להשמעת השיר "אחד מן הגנ"ל" של נתן אלתרמן בביצועו של אריק אינשטיין. יש להקריא את הטקסט של סיום הקרב.

לפתע, מכשיר הקשר חוזר לפעולה!

ידיעה חיונית על קריסת הכוח הערבי עברה לכוח, ובמקביל נצפתה גם נסיגה של לוחמים ערבים מן השכונה וגם היא דווחה לכוח במנזר. ההכנות לנסיגה בוטלו וניתנה פקודה חדשה לחזור לעמדותו הן נתפסו מחדש. הידיעות והפקודה הפיחו בלוחמים רוח קרב מחודשת והם פגעו בלוחמים הערבים שהגיעו עד חומות המנזר. הכוחות הערבים החלו לסגת, המצור על הכוח הוסר, המנזר וסביבתו נכבשו והחלה נטישה ערבית המונית של שכונת קטמון.

סיום הקרב

הקרב מוכרע- ואש האויב דועכת בהדרגה. ב-17:00 הכוח מוחלף על ידי גדוד מוריה של החי"ש (חילות השדה של ההגנה) ושב לעיר עם קרוב ל-60 פצועים. ביניהם 16 פצועים קשה. אנשי חטיבת "עציוני" כובשים את שכונת קטמון ואת המושבה היוונית. עם שחר נוצרה חבירה עם מגיני "מקור חיים" שהיו נצורים שבועות רבים. בעקבות הכיבוש מוסר איום ההטרדה והצליפה משכונות מערב העיר. במהלך הלחימה במרחב סן סימון וקטמון בלטו שיתוף הפעולה בין חטיבות "הראל" ו"עציוני"- דבר שתרם רבות להצלחת הפעולה. בתום המבצע מוחזרת חטיבת "הראל" לפרוזדור ירושלים. למרות הצלתו החלקית של מבצע "בוסי", ניתן לקבוע כי בעקבותיו התמוטט הכוח הערבי בירושלים החדשה והשליטה בה הייתה כמעט מוחלטת.

דיון

בעיצומם של רגעים מכריעים אלה, ברגעים בהם מחכה הכוח לרגע הנסיגה, נואם בני מרשק, שנפגע כמה שעות קודם לכן מכדור בלסת- והתקשה לדבר - במטרה לעודד את רוחם של הלוחמים. מרשק היה גורם מרכזי בקרב וכאשר גילה כי הכוח מתכוון לסגת, הוא למלכד את הפצועים קשה כדי שלא יינזקו מידי האויב לאחר הנסיגה.

מרשק קרע את התחבושות מפיו ונשא נאום חוצב להבות על אודות עוז רוח ועמידה בלחצים, ובו בין היתר ציטוט: "כשקר לך ויורד עליך גשם, גם לאויב קר ויורד עליו גשם". את מילים אלו של מרשק, ציטט במלחמת יום כיפור, קהלני כשסיפר על הקרב בעמק הבכא.

1. מה אפשר ללמוד מאמירתו של מרשק ברגעיו הקשים ביותר?
2. מה אפשר ללמוד על רוח הפלמ"ח מקרב זה? (דבקות במשימה)

דיון מסכם לפעילות:

1. מה לדעתכם יותר קשה, להקים מדינה או להגן על מדינה קיימת?
2. אילו ערכים מרוח צה"ל ניתן לראות בקרב בסן סימון?
3. סביב ערך הרעות- הערך המרכזי לרוח הפלמ"ח
- . מדוע לדעתכם ערך זה היה כל כך חשוב ללוחמי הפלמ"ח?
- . האם לדעתכם יש לערך זה את אותה החשיבות כיום?
- . מתי הרגשתם רעות ביחידה שלנו?